

Til Label.

Fjernvarmen.

I den kommende tid graves der flg. Steder:

Februar: Søndergade, Rosengade

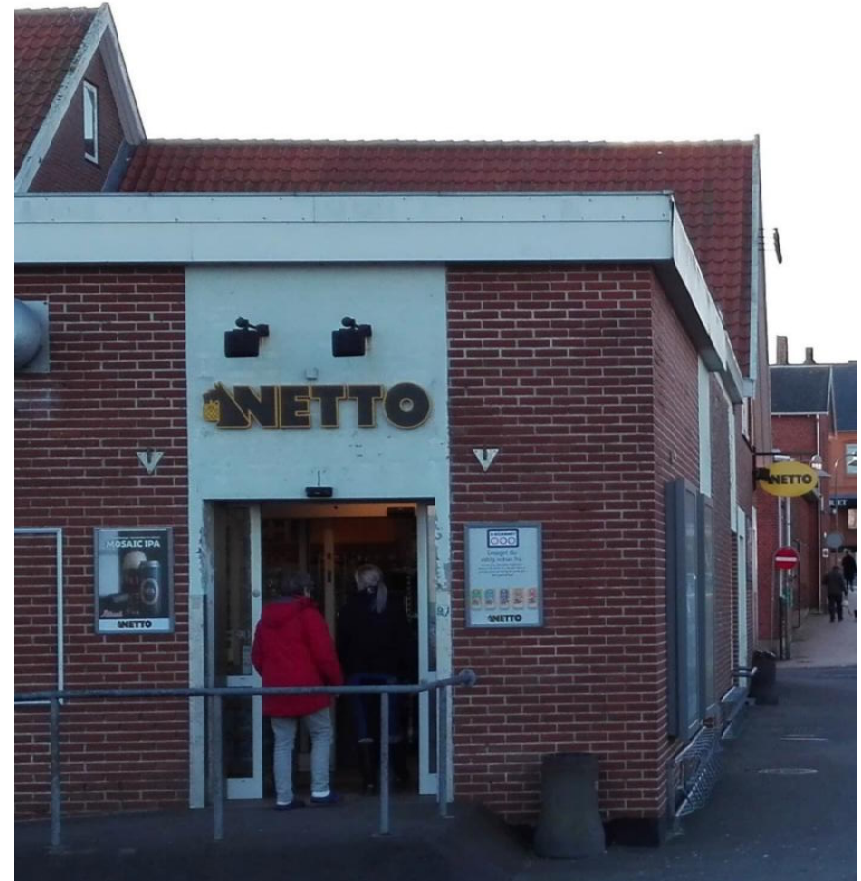
Marts: Brøndstræde, Kirkestræde, Løsebækgade, Østergade, Fuglesangen, Rosengade, Kampeløkken.

April: Østergade, Åsbakken, Kæmpestranden, Kampeløkken.

Maj: Kæmpestranden, Åsbakken, Kampeløkken, Havnegade, Brogade, Tejnvej, Birkebakken, Søndergade (45-48).

Juni: Birkeløkken, Ellekrogen, Hyldekrogen, Tejnvej (4-8).

"BYTROMMEN"

**Februar 2017.
Medlemsblad for**

**Allinge – Sandvig
Byforening**

Allinge-Sandvig Byforenings bestyrelse.

Formand og sekretær vælges 8/2.

 Anders Koefoed Larsen, næstformand Kampeløkken 9, 3770 Allinge 56 48 06 17, akl@sport.dk	 Simon Arvidsen, bestyrelsesmedlem Østergade 2, 3770 Allinge 31 20 70 51, si.arvidsen@gmail.com
 Michael Darre, kasserer / IT Ryetvej 61 st.th., 3500 Værløse 40 10 19 18, michael@darre.dk	 Sven Lindell, bestyrelsesmedlem Fuglesangen 15, 3770 Allinge 21 44 95 05, svenl1944@gmail.com
 Lene Vinberg, bestyrelsesmedlem Svanekevej 83, 3700 Rønne 30 18 19 74, vinberg.lene@gmail.com	 Arne Bech, suppleant Pilebroen 12, 3770 Allinge 53 64 34 18, arneogirenebech@gmail.com
 Hans Jensen, bestyrelsesmedlem Pilegade 2, 3770 Allinge 56 48 14 67, peo@city.dk	 Allan Stenbye, suppleant Birkebakken 3, 3770 Allinge 25 85 17 40, allan@stenbye.dk
 Flemming Truelsen, bestyrelsesmedlem Ellekrogen 6, 3770 Allinge 40 56 48 58, lt-ft@mail.dk	

Kontingentet:

Byforeningens kontingentet er på 160 kr. for husstanden, og kan indbetales på vores konto i Nordea 0649-6494408440.

Betalingsfristen er den 1. april.

Det kan dog anbefales at lave automatisk overførsel hver år, da vi sjældent ændrer på kontingentet.

I meddelelsesfeltet skriver i: medlemsnummer, navn. Kan I ikke huske medlemsnummeret, så skriver I bare jeres navn.

Evt. spørgsmål rettes til kassereren.

ASTE's Turistbureau.

Ved en reception den 21/12 2016 blev afslutningen på turistbureauet "fejret". Kontoret startede i sin tid i Sandvig, hvor det var på skiftende adresser. Senere flyttede det til nye store kontorer i Kirkegade, Allinge, hvor bureauet havde sin storhedstid.

Nu er det hele overtaget af Bornholms Turistinformation, og kontoret på havnen – Sverigesvej 11 - forsætter under ny ledelse. Den nye leder af kontoret i Allinge er Marianne Jensen, (se billedet).

Tlf. +45 56959500.

Åbningstiderne er: 16/1 - 30/4 tirsdag og torsdag kl. 12-17.

I Påsken er der dog andre åbningstider.

Du kan se mere på:

<http://m.bornholm.info/bornholms-turistinformation-turistinformation-paa-bornholm/bornholms-turistinformation-allinge/>

Fra venstre:

Den sidste bureauleder Christina Juul Sørensen, Steen Gornitzka, Marianne Jensen og tidligere bureauleder Susanne Andersen.

Billederne er taget af Hans Nielsen, Pilegade.

Vi fortsætter arbejdet og håber, at vi en dag i fremtiden kan få lavet en næsten fuldstændig registrering, som kan bidrage til arbejdet i lokalarkivet for Allinge og Sandvig. Måske kan en eller anden få formidlet disse oplysninger til interesserede - i lighed med anden formidling af historien om Allinge og Sandvig.

Løsebæk
bageri.

Alle er velkomne i lokalarkivet på vores offentlige åbningsaftener og se på materialet, og vi vil selvfølgelig meget gerne have eventuelle oplysninger eller billeder fra jer til brug for arbejdet. Så skriv gerne til byforeningens mail post@allinge-sandvig-byforening.dk

Lene Vinberg

Program for 2017.

Februar	Tirsdag den 21. februar kl. 19. Ole Gerhard Jørgensen fortæller om "En tyskerunge."
Marts.	Onsdag den 15. marts kl. 13.30. Erik Grønvang Nielsen viser filmen om 66-bådene. (arrangeret sammen med Ældre-foreningen)
April.	Tirsdag den 18. kl. 19. Filmaften.
Maj.	Lørdag den 6. maj kl. 9 Strandrensning.
Juli.	Onsdag den 12. kl. 19-21. Sommeråbent i arkivet. Tirsdag den 25. kl. 19-21. Sommeråbent i arkivet.
August.	Tirsdag den 8. kl. 19-21. Sommeråbent i arkivet.
Sep.	Kontoret åbner igen den 5. kl. 19 Åbent hus lørdag den 16. kl. 13.

Kontortider for Allinge-Sandvig Byforening

på Kærnehuset, Kirkeplads 2, 1. sal th., Allinge.

I perioden 1/1- 31/4 og 1/9-17/12 2017.

1. onsdag i måneden kl. 19-21.
2. tirsdag i måneden kl. 19-21.
4. tirsdag i måneden kl. 19-21.

Alle er velkomne. Der er dog lukket ved evt. arrangementer!

Husk også at se vores hjemmeside:

www.allinge-sandvig-byforening.dk. Her kan du se alle vores aktiviteter – næsten før vi selv ved det!

Vi har også en side på Facebook:

www.facebook.com/groups/61765701192/

AKL

Forsiden: Netto inden nedrivning.

Bagsiden: Fjernvarme i Søndergade.

Fotograferet af Anders Koefoed Larsen.

Gornitzkas Bogtrykkeri gennem 111 år i Allinge.

Skrevet og samlet af Hans Gornitzka og med indlæg af Axel, Carl Aage og Lars Gornitzka

1905 blev et trykkeri til i Allinge og har igennem 3 generationer været en del af byen og Nordbornholms handels - og turistliv.

Artiklen startede i februar 2016. Her er fortsættelsen på historien:

Onkel Carl Aages erindringer med tidsbilleder og egen uddannelse frem til omkring 1930.

Efter sætterlærlingen Gerhard kom min fætter Viggo fra Svendborg i lære. Trykkeriet havde nu fået gasmotor, og officinet udgav et ugeblad, der blev distribueret til alle husstande på Nordbornholm. Efter Viggo fik trykkeriet kvindelig medhjælp – Sofie Hallgren – og hun blev hurtigt ferm til både skærsats, akcidens og ved diegelen. Forsiden på det 4-sidige blad Nordbornholm's forside var altid tekst med en enkelt kliche, streg af noget aktuelt – eller et af fars fotografier. Sofie kunne på 8 timer sætte de 5 spalter skudt corpus, hun var fantastisk rap på fingrene – og også hendes efterfølger Bertha Sommer, når hun da var i hopla. Jeg blev konfirmeret og begyndte min 5-års læretid 1921, og nu var vi tre, far, Bertha og mig. Bertha fik vel 20-25 kr. om ugen – under halv svendeløn, men til det, hun blev sat til, kunne en svend ikke præstere mere – min ugeløn i 5 år var en krone om ugen plus kost og logi. Selv denne krone måtte jeg ofte bede om. Mon den gamle kan tilgive mig for, at jeg fra tid til anden organiserede småpenge fra tallerkenrækken eller på anden vis – eller ved at lade beløbet fra trykte visitkort, etiketter o.l. gå direkte i egne lommer? Der gik jo nogle håndører til f.eks. materialer, søm, skruer og dug til min første kajak, som Holger Sørensen hjalp mig med at bygge oppe på loftet over boghandelen, hvor Perk og han nu boede. Den 8 timers arbejdsdag begyndte om vinteren kl. 8. Det vil sige kl. 7 måtte jeg ned og fyre op i kakkellovnen, feje eller vaske gulv i lokalerne og hundekoldt var der de første formiddagstimer, der

Mange butikker, håndværk og erhvervsliv i Allinge og Sandvig

En stor del af mit arbejde i byforeningen i 2016 har været at registrere, hvad der har været og er af butikker, forretninger, værksteder, håndværksmestre og erhvervsliv i øvrigt. Intet mindre end et meget stort arbejde, men også et spændende arbejde.

Som født og opvokset i Allinge er det virkelig interessant at få muligheden for at registrere ovennævnte. Meget kan jeg huske og har oplevet igennem min barndom, ligesom en stor del af mine aner kommer fra området. Men at finde nærmere oplysninger om hvem der har været ejere, hvornår de er oprettet og eventuelt har skiftet ejer samt hvornår de er ophørt mv. er et tidskrævende arbejde. Oplysningerne findes i mange forskellige kilder og der skal læses og kikket på disse kilder, for at få registreret oplysningerne.

Allinge posthus

Foreløbig er der registreret ca. 316 fordelt på 74 hovedgrupper. F.eks. er der indtil videre fundet og registreret 29 købmænd samt kolonial- og viktualiebutikker. Hvem kunne tro, at der har været så mange og der har været endnu flere, som bliver registreret, når vi kommer længere med arbejdet med registrering.

Søgning på bryllup giver bl.a. følgende svar:

fra den 6. januar 1933

Bryllup.

Søndag d. 8. Jan. vies i Nykøbing Kirke, Frk. Bertha Clausen Datter af Støbemester Clausen, Nykøbing, til Hr. Emil Larsen, Søn af Fiskehandler P. Larsen, Sandvig.

fra den 12. februar 1937

Bryllup.

I Dag vies paa Københavns Raadhus Frk. Else Wriegt, Hamburg til Bogtrykker Axel Gornitzka, Søn af Bogtrykker O. Gornitzka, Allinge.

Et par pudsige søgninger giver bl.a. følgende svar:
blodpølse:

fra den 21. oktober 1938

Varm Blodpølse
faas hver Fredag fra Kl. 10
Lindeplads Viktualieforretning
Grete Kragsskov

Varm Blodpølse
faas hver Fredag fra Kl. 11.
Dina Sørensen

De indskannede blade ligger på byforeningens server, og er ved at blive uploadet til vores hjemmeside under menupunktet Arkiv.

Niels Westh

fra den 3. december 1937

Bryllup.

Søndag den 5. December vies i Sct. Jacobs Kirken, København, Frk. Ellen Pihl, Datter af Rigsadvokat Pihl, Kbh., til Manufakturhandler Fritz Reusch, Allinge. — Middag i Brudens Hjem, St. Jacobsplads 6, Kbh.

fra den 21. september 1934

Bryllup:

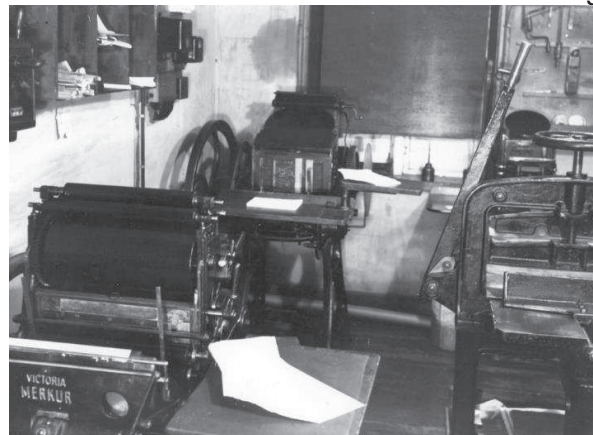
Lørdag d. 22. Sept. vies paa Allinge Raadhus Frk. Else Larsen til Hr. Axel Mauritsen.

karbad:

fra den 15. november 1935

Varme Karbade
med Styrtebad 75 Øre
kan faas hver **Torsdag** og **Lørdag** fra Kl. 9 Morgen. —
Et Barn kan gratis medfølge, ligeledes kan et Par Børn gaa paa en Billet.
Tlf. Allinge 131 kan benyttes.
Oda Hjortbøl Christensen.
Vestergade, Allinge.

sædvanligvis begyndte med at lægge de kolde blytyper tilbage i kasserne, så vi havde materiale til dagens dont. Vandkedelen kogte i kakkelovnen, og med en svamp fugtede vi rigeligt med kogende vand og varmede fingrene. Bogstavernes plads i sætterkassens over 100 fag, kendte jeg allerede. Nu gjaldt det hurtigheden både ved aflægning og sætning. Bertha og jeg stod overfor hinanden ved hver sin pult - ud til gården. Under Viggos og Sofies tid var sætteriet ud til gaden. Nu var væggen til det smalle værelse langs porten revet ned, og det var blevet et tilpas stort sætteri med blystegreol og langt sluttebord med mange formbrædder under til stående sats. Vi satte ofte om kap på skærsatsen til avisen – det kunne blive til en udsluttet corpuslinie på 12½ cicero i minuttet – men pigebarnet vandt altid i det lange løb. Vi sludrede hyggeligt sammen, og satte vi annoncer og gik fra kasse til kasse, kom vi jo tæt på. Mine tilnærmelser fandt hun sig ikke i ret længe ad gangen – hun var knibsk – og helt fra skolen forlovet med en møbelsnedkerlærling – basta!

Trykkeriet i Storegade omkring 1930. Der var ikke megen plads.

Muligheden for at kunne blive dygtig til akcidentsopgaver var hele min læretid yderst små. Far gav mig den gamle udgave af Emil Selmars typografi at studere – lærte selvfølgelig, hvordan et kompliceret skema skulle bygges op med forskellige strektykkelser, men bogtitler havde vi jo ingen af, og de med røskner og snørklede rammer viste eksempler kunne jeg ikke finde megen anvendelse for i bladets annoncer eller indløbende ordrer. Fra 1913 var der lagt gas ind overalt. I hele min læretid var der gaslys over reolerne og maskinerne –

dog erindrer jeg under krigen, at vi havde karbidlamper nogle steder – de lyste mere hvidt og skarpt end gaslyset. Vi gik til middag en time og havde fyraften kl. 5 – dog ikke om torsdagen – da stod alt på gloende pæle. For- og bagside lå almindeligvis trykt om tirsdagen, men den sidste inderste annonceside var torsdag eftermiddag langt fra færdig. De sidste annoncer blev kapret eller indløb pr. telefon, og først ved fyraftentide kunne vi justere de sidste spalter på de to femspaltede sider. Hurtigpressen – til akkompagnement af gasmotorens tøj – tøj begyndte at tygge sig gennem det gennemsnitlige 2.000 oplag og far lagde de ret store ark på med hånden – og vi håndfalsede ved forskellige borde og pakkede til de forskellige byer og distrikter. Kl. 7 var sidste frist ved bagdøren på posthuset – resten måtte vi op til jernbanestationen med til aftentoget kl. 8.

Uge efter uge – år efter år – endnu i dag, 50-60 år efter kan jeg inderst inde grue for en torsdag, og vil helst springe den over! Så var der gården og gaden, der skulle fejes, lokumstønderne, der skulle tømmes, de titusinder af poser, der skulle gennem processen, de færdige ordrer, der skulle afleveres til fods eller pr. cykel i omegnen, regninger, der skulle kradses ind i byen og op rundt på gårde på hele Nordbornholm – jo, der var nok at gøre. I sommerhalvåret begyndte vi kl. 7 og holdt 2 timers middag, og da var det bare ud i solen. Jeg havde mange sammenstød med den gamle, fordi jeg i tide og utide fjøtede rundt og ikke fik nok fra hånden. Heldigvis begyndte han snart også at interessere sig for kajaker og byggede sin egen inde i papirkammeret. Jeg og min kammerat Knud Jørgensen byggede også her hver sin grønlanderkajak efter Familiejournalen – ufatteligt det kunne lade sig gøre på den ringe plads og med alt det støv, det medførte. Og endelig 1928 fik Allinge – som vel et af de sidste steder i landet – elektrisk strøm via kabel og transformator fra Rønne. Elektriske pærer blev monteret og over sættekasserne og maskinerne strålede den nye lyskilde, især til gavn for fars noget svækkede syn. Og den larmende, stinkende gasmotor blev afløst af en lille elektromotor, der – om ikke samtidig – trak både hurtigpressen og diegelen. 1931 fik Carl-Aage arbejde på et trykkeri i København og forlod dermed Allinge.

Nordbornholm udkom til og med 1940.

Alle årgange har ligget arkiveret hos de tre generationer Gornitzka, og i 2013 lånte Anders årgangene 1915 til 1919 og 1923. Aviserne er for store til en A3 skanner, og derfor affotograferede Anders dem med sin kamera-mobil. I 2014 var det årgangene 1913, 1914 og 1920 til 1922, der blev affotograferede, og i 2015 var det så årgangene 1924 til 1929 sammen med den del af 1938, hvor bladet i en periode var i et format, der er lidt mindre end A3.

I 2016 blev alle årgange overdraget til byforeningen i forbindelse med at Øens engros lukkede, og samtidig kom jeg på "projektet" med at digitalisere ugebladene. Anders og jeg talte om, hvilke muligheder, der var. Jeg foreslog, at vi lavede et forsøg med at skanne den øverste og den nederste halvdel af en side for derefter at sætte de to halvdele sammen i Photoshop. Så længe de to halvdele overlapper hinanden, er det en forholdsvis enkelt opgave, og vi besluttede, at det skulle være metoden med de resterende årgange. I den forbindelse foreslog Anders, at foreningen skulle anskaffe endnu en A3-skanner.

Jeg kendte et program (Nuance PDF Converter Professional) fra min tidligere arbejdsplads, som kan konvertere og kombinere flere jpg-filer til én pdf-fil. Dvs. vi ville kunne samle alle sider i et blad i én fil. Jeg vidste også, at programmet kunne danne søgbare pdf-filer. Det var dog ikke noget, jeg havde erfaring med. Den søgbare fil bliver dannet ved at billedet bliver OCR-læst (Optical Character Recognition), og der bliver lagt et usynligt tekstlag oven på billedet, så det er muligt at søge i den affotograferede eller skannede tekst. Jeg sendte en skannet avisside til en tidligere kollega, der returnerede den som en søgbar pdf-fil. Resultatet var så overbevisende, at vi besluttede at det program var værd at anskaffe på et eller andet tidspunkt. Det er et program i 800-kroners klassen.

Det viste sig, da den nye A3-skanner kom hjem og blev pakket ud, at det omtalte program fulgte med kvit og frit. Har man lov til at være heldig?

I løbet af foråret 2016 bliver de affotograferede årgange fra 1913 til 1929 konverteret og kombineret til søgbare pdf-filer, og i efteråret gik arbejdet i gang med at skanne, konvertere og kombinere de resterende årgange, og det arbejde er afsluttet her i løbet af januar 2017.

Søgning kan enten foretages i den enkelte pdf-fil eller i samtlige pdf-filer i en mappe med tilhørende undermapper. I Adobe Acrobat Reader gøres det vha. menu Rediger og så henholdsvis Søg og Avanceret søgning. Eftersom OCR ikke er fejlfri, kan man ikke helt stole på søgningen, og jo længere søgestreng jo større risiko er der for manglende resultat.

Historien om

Nord-Bornholms Ugeblad og Nordbornholm.

I 1905 startede Otto Gornitzka trykkeri i Allinge, og den 10. oktober 1913 udgav han det første nummer af Nord-Bornholms Ugeblad. Det var redigeret af Emil Bohn, og forretningsfører var Sparekassebestyrer Ridder.

Indledningsvis stod der i det første nummer:

"Dette nye Ugeblad, som den ærede Læser idag ser for første Gang, vil gerne være med til at afhjælpe et Savn, som i de sidste Aar mere og mere har gjort sig gældende paa vor Øes nordlige Egne."

Det var et annonceblad, hvor de lokale kunne indrykke annoncer for 10 øre første gang og 5 øre for efterfølgende gange.

Bladet udkom hver fredag, og efter en pause i 1927 skiftede det den 6. januar 1928 navn til Nordbornholm.

Mellemkrigstiden og forberedelse til et generationsskifte

Otto var nu alene om driften af trykkeriet i Allinge sammen med en pige. Min far Axel var 1927 gået i lære som boghandler i Colbergs Boghandel i Rønne og han færdig uddannede sig 1932 i København, hvor han samtidig tog handelseksamen på Købmandsskolen. April 1934 efterkom Axel en opfordring fra Otto om at komme hjem for at aflaste ham på trykkeriet i Allinge. Otto havde da problemer med et stadig dårligere syn, færre kræfter og dårlige nerver. Men først måtte han gå i lære som typograf og fik 1938 sit svendebrev. Han benyttede mellemtiden til at aktivere trykkeriet med nye opgaver.

Sætteriet i 1930'erne.

Nordbornholms hoteller og pensionater manglede i høj grad reklamemateriale. Her lå et stort uopdyrket marked. Men desværre var trykkeriets materialer og maskiner nedslidt. Der måtte nye skifter til og en god brugt hurtigpresse 52x81 cm blev købt og opstillet 1936 og satte trykkeriet i stand til at trykke billeder i en rimelig kvalitet. Han specialiserede sig derfor på et tidligt tidspunkt med hotel- og turistbrochurer og postkort og den deraf følgende fotografering. 1. januar 1939 overtog Axel virksomheden og udvidede med at bygge nyt trykkerilokale på ejendommens have, en udvidelse fra 65 til 145 m² og købte samme år en ny moderne Eickhoff frontautomat 38x58

cm til de mange opgaver der ventede. Maskinen var velegnet til farveopgaver. Nu kunne der virkelig fremstilles kvalitetstryksager.

Der gøres klar til udvidelse i 1939.

Udbruddet af Anden Verdenskrig skabte nye store problemer, de større ordrer til turistbranchen blev annulleret. En god kontakt til leverandørerne, der var meget forståelige for situationen resulterede i lempelige betalingsvilkår. Axel søgte til Hamburg som trykker, det eneste sted der var arbejde at få. Han havde fra 1940-42 job på et par trykkerier der. Næsten hele hans løn på 9.425 kr. var lige nok til at trykkeriet i Allinge fik stabiliseret sin økonomi, samtidig med at han fik værdifuld erhvervserfaring som trykker. Meget positiv og inspirerende var trykkeriets genbo købmand E.M. Bech. Han var lige startet efter at Allinge Kolonial- og Produktforretning, en over hundrede år gammel forretning, var gået konkurs. Han købte den store ejendom og begyndte i det små. Men hurtigt fik han arbejdet forretningen op, og det blev igen en stor købmandsgård med isenkram og grovvarer. Her fik Axel lov at boltre mig med reklametryksager i flere farver, og ved købmandsgårdens 150 års jubilæum 1943 udarbejdede han et 24 sider stort festskrift om Allinge gennem årene. Turistforeningerne i Gudhjem, Svaneke og Hasle fik i de følgende år hver en brochure

over deres område med mange billeder og med omslag i farver. Efter hjemkomsten var han aktiv i modstandsbevægelsen, hvilket han sjældent talte om. Efter kapitulationen og den russiske bombning af Rønne og Nexø blev han tolk for russerne idet både russerne og Axel kunne tysk.

I årene efter 1944 har trykkeriet med mellemrum udgivet hjemstavnsliteratur på eget forlag, hvoraf en del er på bornholmsk dialekt. Op gennem 1950'erne havde trykkeriet store opgaver med farvetryk, bl.a. 5 års levering af skoleskemaer med svampe-, blomster- og fuglemotiver til Danmarks Sparekasser til de københavnske skoler, samt flere turistforeningsbrochurer også udenfor Bornholm f.eks. en hotelbrochure til Hillerød, turistbrochurer til Grenå og Djursland, til Europafærgen og til Præstø og omegn, kunder, der selv fandt vej til trykkeriet. 1949 blev der investeret i en ny Presto Diegel med frontpålægger 33x47 cm, og da der i 1955 skulle skaffe plads til en 5 m lang Babcock to-tur til æskefabrikation, måtte sætteri fordeles i to af de gamle lokaler. Der er i det hele taget blevet rokeret meget rundt med maskiner og sætteri gennem årene. Udviklingen har i øvrigt medført megen udskiftning af maskinpark og materialer. Gennem årene har trykkeriet haft et gode og stabile medarbejdere. Op gennem 1960'erne blev der igen udskiftet og investeret i nye Heidelberg maskiner, dels en vingeautomat 26x38 cm og dels cylinderautomater i hhv. 54x72 cm og 56x82 cm for at kunne leve op til kravet om tryksager i top kvalitet. Den store postkort produktion betød også investering i moderne papir skæremaskiner. Samtidig engagerede Axel sig i byens og omegnens turistproblemer. Han var bestyrelsesmedlem i Nordbornholms Turistforening og Bornholms Turistforening, senere i ASTE og var med i propagandaen for en øget turisme, bl.a. med filmoptagelser 1938, sort/hvid, og i 1953 som guide for skotten John Elder, der optog farvefilm over Nordbornholm. På det faglige plan blev han allerede 1938 medlem af bestyrelsen for Bornholms Amts Bogtrykkerforening under Dansk Provins Bogtrykkerforening, og senere foreningens formand gennem 10 år.

Fortsættes i næste nummer.